

Sófár

2011. 12. 06.

עתון הקהילה היהודית בנירעג'האזה – a Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja

VIGYÁZZUNK EGYMÁSRA!

„A kőrösmezői kitoloncolások 1941 nyarán” címmel Prof. Dr. Szita Szabolcs tartott előadást november 17-én a Nyíregyházi Főiskolán, A Magyar Tudomány Ünnepe 2011. alkalmából. A 70 évvel ezelőtti eseményekről lapunk előző számában részletes elemzést közöltünk Kovács László munkatársunk tollából, ezért most csak az előadás bevezető gondolataiból idézünk.

Bűnös-e a mai magyar ifjúság, vagy kell-e büntudatot éreznie? Azt hiszem, nem. Viszont erkölcsi felelősséget – ha meghallgattuk ezt és a többi történetet – azért igen. A tanulság az: vigyázzunk egymásra itt ebben a kis hazában! Vigyázzunk magunkra Európában, és vigyázni kellene a világban is. 1945. május 9-én megfogadta a világ, hogy soha többé nem engedí meg azt, ami megtörtént. Azóta már sokféle formában megengedte. Pár évre rá újra háború volt a világban. Jó évtizeddel ezelőtt a balkáni háborúk folytak, amiket úgy neveztek: etnikai tisztogatás. Pedig „csak” arról volt szó, hogy szerb területen legyilkolták a horvátokat, horvát területeken a szerbeket, és mind a két náció irtotta a bosnyákokat. Az unokától a nagymamáig bárkit, csak azért, mert éppen szerbnek, horvátnak vagy bosnyáknak született. Beszélhetnénk más háborúkról is, amelyek Afrikában folytak. Sajnos nem nagyon tanul az emberiség a történetekből...

Vigyázzunk egymásra, arra, hogy kit mivel illetünk. Hiszen az egész azzal indult, hogy azt mondták valakire, hogy külhonos. Meg galíciáner. Összességében akkor idegen: nincs itt feladata, küldetése, nincs helye. Mi következett azután ebből? Hogy nincs élete sem. Ez

volt a drámai, máig dermesztő következmény.

A tragédiáról azért is kell beszélni, mert a mi országunk ezer éve befogadó ország, befogadó nép. Itt nincs helye

annak a gyűlöletnek, amely néhány országban megfigyelhető. Vannak gyűlöletkeltők, mint ahogy a kamenyec podolszki történetnek is vannak felelősei. Még ezzel a befogadó, türelmes néppel is megtörténhetett, hogy kétmaroknyi hivatalnok meg néhány kótyagos katonatiszt azt mondta, hogy ők megoldják ezt a kérdést: összegyűjtik az idemenekült idegeneket, áttolják a határon, éljenek őseik földjén, majd ott új életet kezdenek, és ezzel a történet le van zárva. Hozzáteszem, hogy

ilyen kirekesztő tendenciák és ilyen szervezések voltak már abban az időben Romániában.

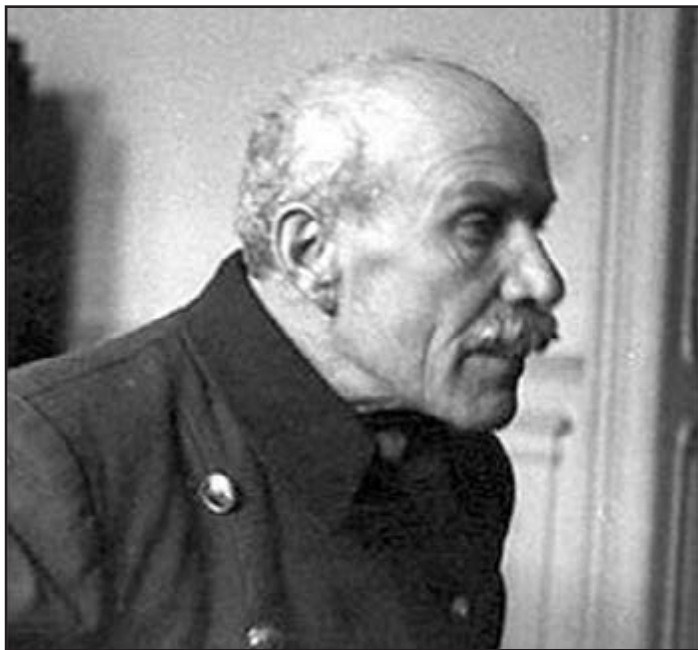
Szlovákiában is munkatáborokat állítottak föl, és megindultak olyan dolgok, amelyek azután néhány évvel később Auschwitz-Birkenau rettenetéhez vezettek. Azt is kell tehát látni, hogy a térségben már csúnya dolgok, drámai történések zajlottak. Ez azonban egyáltalán nem menti fel azokat – a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hivatal vezetőit, a katonai vezetőket vagy Kozma Miklós kárpátaljai kormánybiztost –, akik lehetővé tették, hogy ezek az események itt megtörténjenek. A többségi társadalomban nem volt meg az a szolidaritás, amire szükség lett volna. Így vesztettünk el nagyon értékes embereket.

Miután '41 júniusában Magyarország hadba lépett a Szovjetunió ellen, nyilvánvalóvá vált, hogy belül is nagyobb rendet kellett teremteni, a hátszágot jobban kellett biztosítani. Ebbe tartozott bele, hogy egyre nőtt az úgynevezett idegenek elleni hecckampány. Hozzászoktatták a többségi magyar társadalmat a kirekesztéshez, az idegengyűlölethez és egyáltalán: a gyűlölettség legkülönbözőbb formáihoz. Ezért következhetett be 1944, amikor 437 ezer magyar zsidó honfitársunkat deportálhatott a német Eichmann kommandó, amelyet alig 100-150 ember alkotott. Nagyon készséges magyar hazai együttműködés is volt...

Nehéz számomra ez az előadás, nehéz róla beszélni és nehéz lehet hallgatni. Mégis beszélni kell róla, be kell vallani és meg kell hallgatni azért, hogy több kirekesztés – amilyen ma is van, vagy ma is próbálkoznak vele – ne fejlődhessen ki, mert mindannyian – itt, ebben a teremben is, ma is – veszélyben vagyunk...

EMLÉKEZZÜNK!

1941 áprilisában Magyarország csatlakozott a németek Jugoszlávia elleni háborújához és megszállta a Délvidéknek elnevezett Bácskát, a baranyai háromszöget, a Muraközt és a Mura vidéket.

Feketealmi-Czeydner Ferenc

Még el sem csitultak a média által agyonhallgatott 1941. augusztusi Kamenyec Podolszk-i „magyar előholokauszt” hullámai, amikor öt hónap múlva újabb véres eseményekre került sor a Délvidéken.

A megszállás és a közigazgatás ellen tiltakozó – főleg szerb – lakosság megfélemlítésére a partizánmozgalom leverése ürügyén a Sajkás vidéken csendőrök erőszakos akciókat hajtottak végre. 70 éve, 1942. január 4-én Zsablyán és a környező falvakban házról házra razziázás közben hat csendőr vesztette életét. A kudarc miatt parancsnokuk (Fóthy) erősítést kért. A belügyminiszter, a kormány és a kormányzó hozzájárulására a Honvéd Vezérkar Főnöke (HVKF) a szegedi hadtest parancsnokát, Feketealmi-Czeydnert utasította, hogy nyújtson segítséget a helyi csendőrségnek. Feketealmi Deák ezredes vezetésével három honvéd zászlóaljat rendelt a térségbe, közben itt hat partizán kivégzése után a rend helyreállt. Fóthy és Deák – feletteseiket félrevezetve – azt jelentették, hogy a körzetben heves harcok folynak. A már megerősített csendőr alakulatok a kijelölt helységeket lezárták és a lakosságot módszeresen lemészárolták: Zsablyán 653, Csurogon 869, Mozsoron 195, Óbecsén 168 főt, közöttük sok nőt és gyermeket. Bajcsy-Zsilinszky információi szerint csak a Zsablyán legyilkoltak száma meghaladta az ezer főt.

A HVKF január 17-én utasította Feketealmi, hogy a partizánok elleni razziát folytassa Újvidéken! Ezért 20-án a megtorló akciókat kiterjesztették Újvidékre és környékére, e feladat végrehajtására Grassy hadosztályparancsnokot jelölte ki.

Újvidéken az Uspenski temetőben, a sportstadionban és a Duna parti strandon került sor a véres jelenetekre. Ez utóbbi helyen kivégzésükig a mínusz 30 fokos hidegben meztelenül várakoztatták a lefogottakat, majd a Duna jegén robbantott lékekbe lötték őket. Szemtanúk szerint főleg a gyerekek könyörögtek gyilkosaiknak: végezzenek velük minél előbb, annyira kibírhatatlan volt a hideg.

A vérfürdő méretei csak a jég elolvadása után váltak láthatóvá.

A délvidéki razziát a HVKF január 22-én leállította, de az öldöklés tovább, január 30-áig tartott. Ezt követően a HVKF Külön Bírósága további 323 helyi lakost akasztotta fel.

A délvidéki mézárás méretei és részletei csak a kijárási tilalom feloldását követően váltak ismertté, amikor sokan el tudtak menekülni a különböző helyszínekről.

A felsőházban Gr. Zichy János, a képviselőházban pedig Bajcsy-Zsilinszky Endre követelte az ügy kivizsgálását.

A razziák első kivizsgálását maga Feketealmi(?) folytatta le, természetesen semmi rendellenességet nem talált: „a harcokban elesett szerbek és zsidók partizánok voltak”! A főbűnösök szinte megdicsőültek, a HVKF kitüntetésre terjesztette fel őket. Grassyt előbb a Keleti Frontra helyezték, majd magasabb beosztást kapott, Zöldy csendőrhadnagyból százados lett!

A későbbi bizottság a helyszíneken kiderítette, hogy **ELŐRE KITERVELT TÖMEGGYILKOSSÁGOK TÖRTÉNTÉK A RAZZIÁK SORÁN!** Ezért a vizsgálat vezetője a razziák parancsnokai ellen ügyészi nyomozó eljárást kért. Ezt a HVKF július 10-én Ü.339/42 számon el is rendelte, de a kormány ekkor még nem gondolta komolyan a bűn-

Grassy József

vádi eljárás végigvitelét, ezért Horthy augusztus 13-ai legfelsőbb elhatározásában meg is szüntette(!). Feketehalmyt és Deákot nyugállományba küldték, ők és Grassy egyelőre megmenekültek a felelősségre vonástól. A kisebb beosztásúak, a hóhérlégények közvetlen parancsnokai, a csendőrtisztek ellen az eljárást megkezdték.

A háborúban bekövetkezett változás és Olaszország kiválása után várhatóvá vált a tengelyhatalmak veresége. Ezek és más nemzetközi történések kényszerítették a magyar kormányt a délvidéki ügy lezárására. Ezért Horthy 1943. október 11-én(!) utasítást adott a bűnvádi eljárás megindítására és lefolytatására. A főbűnösök: Feketehalmy, Grassy, Deák és Zöldy szabadlábban védekeztek!

1943. december 14-én kezdődött a három katonatiszt és 12 csendőrtiszt tárgyalása. Idézet a HVKF Különbíróságának emlékeztetőjéből: „...Kellő ellenőrzés nélküli besúgásokra, tényekre alapítva súlyos megtorlásokra adtak parancsokat. (...) Újvidéken három napon keresztül ellenállás mímelésével a szerb és a zsidó lakosságot ötlet-szerűen és a karhatalmiakat fosztogatásra is szabadjára engedve irtották...”

A vádirat szerint összesen „...3309 polgári egyént, közöttük nőket, gyerekeket és öregeket öltek meg.” Bestialitásukra jellemző, hogy csak Újvidéken 50 csecsemőt gyilkoltak meg!

Bajcsy-Zsilinszky memoranduma 6400 áldozatot említ. Más források, szemtanúk többre, kevesebbre becsülik... A pontos létszám azóta sem állapítható meg.

Az 1942. januárban a m. kir. csendőrség és honvédség által Délvidéken végrehajtott „partizánok elleni” megtorló akció összesen 15 települést érintett.

Az ítéletek: Feketehalmy 15 év, Grassy 14 év, Deák 13 év, Zöldy 11 év; Báthory, Budur, Csáky, Fóthy, Gál, Gerencsér, Horkay, Kecskovics, Képiró(!), Kun és Stepán csendőrtisztek közül négyen 10 évet, a többiek kevesebb időtartamú börtönbüntetést kaptak.

A gyilkosságok irányítói, a szabadlábban védekező fővadászt 1944. januárban Bécsbe, a Gestapo-hoz szökték. Feketehalmy, Grassy és Zöldy beléptek az SS-be. Az előbbi kettő SS-tábornokként tért vissza a német megszállókkal. Szolgálatételre jelentkeztek, az új bíróság megszüntette ellenük az eljárást... Feketehalmy-t Szálasy vezérezredessé nevezte ki, Grassy altábornagyi rangban szervezte és lett parancsnoka a Hunyadi SS páncélgránátos hadosztálynak. Zöldy SS tisztként – perbefogott csendőrtiszt társaival

Bajcsy-Zsilinszky Endre

együtt – vett részt a magyar zsidóság deportálásában.

Az újvidéki vérfürdő során a karhatalom egy zsidóellenes pogromot hajtott végre, ugyanis az itteni 879 áldozatból 556 zsidó vallású volt. (A szerb források 1246 áldozatról írnak, ebből 809 volt zsidó vallású.)

A délvidéki tömeggyilkosságokat irányító főhérokat: Feketehalmy-t, Grassy-t és Zöldy-t a háború után a magyar és a jugoszláv bíróság egyaránt halálra ítélte.

Az ítéleteket az 1942. januári büntetteik helyszínén hajtották végre rajtuk.

Végezetül engedtessek meg nekem, hogy NAGY-BACZONI NAGY VILMOS 1942. szeptember – 1943. június közötti honvédelmi miniszternek, aki muszások tízezrei életének megkönnyítéséért, egyúttal megmentéséért a jeruzsálemi Jad Va'sem intézettől 1965-ben megkapta a VILÁG IGAZA kitüntetést, „Végzetes esztendő” című memoárjából idézzek, ahol az újvidéki razziáról többek között (93-94. o.) az alábbiakat írja: „...A razzia vérfürdővé fajult. Válogatás nélkül összefogdosztak minden kezük ügyébe került zsidót, szerbet, néhány németet és magyart is. Ezeket azután minden törvényes eljárás mellőzésével kihurcolták a Duna partjára és ott agyonlőtték őket. (...) El sem tudtam képzelni, hogy a magyar tiszték

Nagybaczoni Nagy Vilmos

és katonák ilyen aljas gazságok elrendelésére és végrehajtására képesek, vagy mint parancsnokok, ezeket nemcsak eltűrték, hanem maguk is egyetértettek vele. Ez a szörnyű vérengzés négy napon át tartott. Ezt a gazságot méltóképpen egészítette ki a szervezett rablás és fosztogatás. Jellemző, hogy az egész razzia során sem katona, sem csendőr nem sebesült meg. Azt állították, hogy az egész vérfürdőnek az volt az oka, hogy a partizánok a honvédekre és a csendőrökre tüzeltek, és ennek megtorlása volt a vérfürdő...”

ÚJ ELNÖK A HITKÖZSÉG ÉLÉN

Az idei ős két személyi változást hozott hitközségünk életébe. Az őszi ünnepek előtt indoklás nélkül lemondott elnöki, vezetőség-tagi és Mazsihisz-küldötti tisztségeiről Kertész Gábor. Helyébe a vezetőség Sárosi Györgyöt választotta elnökül, akinek a Sófár olvasóihoz intézett sorait az alábbiakban olvashatják. Az új elnök mellett Dr. Klein Éva vezetőségi tag képviseli küldöttként hitközségünket a Mazsihisz előtt.

Nem sokkal ezután egy hollandiai munkalehetőség elvállalása miatt felmondta állását Király Miklós, aki kilenc éven át vezette hitközségünk irodáját. Helyette György Miklós lett az irodavezető.

A távozóknak és a hivatalba lépőknek a hitközség falain kívül és belül sok sikert kívánunk!

a téren nem kíván megszorításokat eszközölni. Egyéb lehetőségként, ha szükségessé válna, mi is segíthetünk magunkon pl. üzleti alapon szervezett belépődíjas rendezvényekkel vagy más módon, amikre ugyan már van elképzelés, de jelen helyzetben még nem aktuálisak, egyelőre maradjanak a tartalék lehetőségek sorában.

E lapunk külső olvasójától kaptam olyan visszajelzést, hogy a színvonal méltóvá tenné újságunkat szélesebb körben való terjesztésre, de ehhez nyitottabbá kellene válni, többet foglalkozni napi aktualitásokkal. Nos, ez a nyitottság lenne a soron következő koncepció, de nem az újság, hanem az egész hitközség, általa vallásunk, a zsidóság szintjén. Minden rendelkezésünkre álló eszközzel, lehetőséggel meg kell próbálnunk akár a legcsekélyebb rést ütni a még napjainkban is jellemző tudatlanságból eredő mély sötétségen, ami a zsidóságot valami rejtélyekkel övezett ördögi szektának ítéli meg. Meghívásomra reagálva közeli ismerőseim is rácsodálkozva kérdezik: „a zsinagógába csak úgy be lehet menni?” Ugyanezt a rácsodálkozást tapasztaltuk a Vidor fesztivál égisze alatt rendezett koncertek idején is, amikor sokan felhívtak, hogy mi a módja, hogy eljöhessenek?

TISZTELT OLVASÓ!

A hír sokféle csatornán, sokféleképp terjed, de ha már adott a lehetőség, a magam részéről itt szeretném megosztani az alábbiakat.

Mint bizonyára már közismert tény, változás történt hitközségünk vezetőségének összetételében. Lemondás okán betöltetlen maradt az elnöki funkció. Az égiek és az engem kapacitálók a tanúm, hogy nem voltak elnöki ambícióim, ilyen irányú becsvágy soha nem motivált. Az volt az álláspontom, hogy következő választásig a megmaradó vezetőség zökkenőmentesen el tudja látni a hitközség életével kapcsolatos teendőket, maradéktalanul eleget tud tenni a feladatoknak. Majd beláttam, a hivatalos szervek felé kell egy nevesített képviselő.

A vezetőség biztosított teljes támogatásáról, így őszintén reméljük, nem lesz fennakadás a hitközség mindennapi életében és egyben tisztáztunk néhány alapkoncepciót.

Ennek egyik lényeges része a finan-

szírozás kérdése. A jelen politikai és gazdasági helyzetben úgy tűnik, a MAZSIHISZ bizonyos hátrányok elszívására kényszerül a történelmi egyházi rangra emelt más zsidó szervezetek megerősödésével.

Személy szerint minden elismerésem a CHABAD vallást megőrző, azt kiszélesíteni akaró tevékenységéért, valamint Köves rabbi úr minden közéleti megnyilvánulásával, nyilatkozatával teljes mértékben azonosulni tudok, de ez semmit nem változtat azon, hogy hitközségünk a MAZSIHISZ neológ taghitközségeként kíván a jövőben is működni.

2011. október 10-én felkerestük Zoltai urat, aki szóban megígérte, hogy az eddigi járadék a jövő évben is rendelkezésünkre fog állni. Felvázolta előttünk a MAZSIHISZ finanszírozási nehézségeit, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy miután a vidéki hitközségek járadéka csak elenyésző töredéke az összköltségvetésnek, ezen

Tervünk, hogy az eddig sikeresnek mondható nyilvános rendezvényeink, kiállításaink sorát lehetőségek szerint folytatni, kibővíteni akarjuk és kiteszünk egy látogathatóság idejét ismerető feliratot, valamint telefonszámos elérhetőséget az ezen időpontot kívüli elérhetőség miatt. Ez felvethet jogos aggályokat, miszerint nem célszerű ismertetni azt az időintervallumot, amikor nem tartózkodik az épületben senki. Erre megoldás lehet egy má már nem elérhetetlenül drága térfigyelő rendszer, ami végül is egy kiszámítható időn belül megtérülő beruházás, hisz feleslegessé teszi a soha nem használt, viszont havidíjas biztonsági rendszerünket.

Egyelőre ennyi a közlésre méltó elképzelés, mihelyt felmerül újabb, ezen vagy más csatornán értesíteni fogjuk a tagságot.

Sárosi György

KERTÉSZ (KATZ) ÁRMINNÉ EMLÉKÉRE

Az én drága anyám 1919 decemberének utolsó napjaiban Nyírbogáton egy igen zord téli napon született, emiatt Steinberger Lajos nagyapám csak január elején ment fel a jegyzőhöz, így Sári, akit Eugéniának anyakönyveztek, nyert egy évet. Persze a zsidó neve a legfontosabb: Sajndl basz Haje. Haje Hermina nagyanyám volt. Úgy írok a nagyszüleimről, mintha ismertem volna őket, pedig sosem találkoztunk, mert 1944-ben a családot deportálták, a szülők és anyám öt testvére odaveszett. Ebből adódóan anyám többet nem

tette be a lábát a szülőfalujába annak ellenére, hogy bár a magyar haza eladta rabszolgának, mégis hazajött. Azt, hogy megúszta a rabszolgaságot, a szerencse, a gondviselés mellett gyaníthatóan annak köszönhetette, hogy ő volt a nála jóval fiatalabb testvérek pótmamája a beteges nagyanyám mellett, másrészt ő volt a segéd nagyapám kóser mézszárszékében.

Így történhetett, hogy anyámnak, a szép zsidó lánynak 24 évesen még nem volt saját csa-ládja, pici gyereke, így emiatt

sem szelektálták ki.

Gyereke azután született, hogy a Vöröskereszt kiszállította Svédországba, megerősödött, dolgozott, majd meg sem állt hazáig. Bemutattak neki egy sovány ecsedi férfit, Katz Ármint, akivel Mátészalkán összeházasodtak, csak egyházi házasságot kötöttek. Anyám és apám és a hasonló sorsúak életosztöne mindenki számára példa lehetne: mindkettőjük elvesztette a családját, apám a gyerekeit, mégis megtartották a hitüket kisebb- nagyobb megalkuvással, dolgoztak keményen Nagyecsedén, Nyíregyházán, hogy felnevelhessenek, taníthassanak. A viszonylag gondtalan ifjúkori életem mellett a feleségemet is nekik köszönhetem. Ebben a dologban szüleim nem ismertek kompromisszumot. Anyám példamutatóan vigyázott apámra is, aki 16 évvel volt idősebb, óvta egészségét, aminek hosszú élet lett az eredménye.

Anyám 19 évig élt özvegyen. Néhány éve felköltözött Budapestre, mondhatnám azt, hogy az unokái után. Ennél a dolog sokkal összetettebb, de mindenképp az ő emberi nagyságának bizonyítéka.

Tudom anya, hogy ehhez én nem érhetek fel, hiszen az életed utolsó állomásán, az Amerikai úton sokkal többet kellett volna találkoznunk, de én a te sorsodat – ma már tudom – különösen az utóbbi időben alárendeltem mindenféle olyan tevékenységeknek, melyek eredménye múlandó és megtehetette volna helyettem más.

Köszönöm neked, hogy néha ajkadhoz szorítottad a kezünket, hogy hálát rebegtél, hogy alig pár hete még útravalót adtál nekünk, hogy mi a legfontosabb teendő kettőnk kapcsolatában.

Anyá, remélem, folytatjuk egyszer, hiszen rengeteg közös élményünk volt a 62 év alatt. Búcsúzom Tőled, menj békével.

Kertész Gábor

EGY SZÁNDÉKOSAN SZUBJEKTÍV NEKROLÓG

Bár már régóta lehetett rá számítani, mégis döbbenet vettem tudomásul, hogy bátya – Spiró Ignác – november 22-én eltávozott közülünk. Bárcsak mondhatnám, hogy az élet igazságtalan, mint édesapám esetében volt, azonban az utóbbi pár évben folytatott beszélgetéseink alkalmával többször terelődött a téma az elmúlás, a halál irányába, ahol is bátya nagyon sokszor kifejezte szándékát, miszerint „mikor lesz már vége!?”

Teljesen megértettem őt, hiszen – mint ahogyan mindenki ismerte – tevékeny, erős, stramm kiállású férfi volt mindig, aki sosem vetette meg a munkát, intézkedett, járt-kelt, így a sokszor erős fájdalommal kísért állandó ágyban fekvést nehezen viselte.

Nagy küzdő volt. Ha nem lett volna az, akkor nem éli túl azt a rengeteg borzalmat, amiről hatvan év után sem tudott nekem mindent töviről hegyire elmesélni, holott sok mindent sokszor felidézett, és én hallgattam.

Sokszor emlegette, hogy elnökként Zóber Jenő bácsival mennyit hadakoztak közösen a Hitközségért, hol a

Spiró Ignác

várossal, hol a MAZSIHISZ-szel, és, hogy gyakorlatilag a semmiből hoztak össze nagyon sok mindent. Nagyon örült, amikor a temetői házat – heves viták után – sikerült felépíttetni, és lám, az élet utólag megint csak őt igazolta.

Az, hogy 1997-ben átadhatta a stafétabotot, nagy megkönnyebbülést jelentett számára.

Büszke volt családjára, annak meg különösen örült, hogy fiára, Gabira bármikor, bármiben lehetett és tudott számítani. Felesége rokonait is teljes körű családtagként kezelte. Mivel ő volt nekem a kvatter, a fentieken túl „keresztfiaként” is szeretett, foglalkozott velem. Nagyon fontos volt neki a közvetlen családon túl a tágabb értelemben vett teljes rokonság és a „rég, kedves” barátok is.

Miután elvesztette feleségét négy évvel ezelőtt, mintha jobban magába fordult volna. Jobb kedvre leginkább akkor derült, ha valaki a családból meglátogatta, különösen dédunokái csaltak gyakran mosolyt az arcára.

Úgy gondolom, hogy hatalmas úrt hagyott maga után. Nekem nagyon hiányozni fognak a beszélgetések, melyek során mindig megvitattuk a „fontos” dolgokat. Bár már csak feküdni tudott, teljesen képben volt az ország történéseivel (is), így amikről beszéltem, értő fülekre talált.

94 évet élt.

Bátya! Nyugodj békében!

Sugár Károly

VANNAK MÉG TANÚK XI.

Napkor község Nyíregyházától 12 km-re található, jelenleg 3867 lakost számláló település.

A Rákóczi szabadságharc után a lakosság létszáma vallási összetételre tekintet nélkül erősen megcsappant, majd az 1739/40-es pestisjárvány következtében szinte teljesen kihalt. A XVIII. század közepén a Kállayak új lakossággal telepítették be a települést. Az 1940-es években a népesség felét római katolikus svábok, mintegy harmadát görög katolikusok, kis részét pedig reformátusok és zsidók alkották (Forrás: Lekli Béla: Napkor község története a levéltári források tükrében).

A falu címerében megtalálható

Kerekes Hermann

ezüstsínű kis Dávid csillag emléket arra, hogy élt ebben a faluban

számottevő zsidó lakosság is.

Kerekes Hermanné Klein Éva Napkorról származik, most az ő története következik.

1925. július 27-én születtem, édesanyám Dickman Helén, édesapám Klein Géza.

Öten voltunk testvérek. László 1920-ban, Anna 1922-ben, Magda 1923-ban, Erzsébet, akit mi Klárinak hívtunk, 1927-ben született. Édesapám mészáros volt, kóser és tréfli húst is árult. Családunk jómódban élt, az akkori színvonalon megvolt mindenünk. Állandó háztartási alkalmazót is tartottunk, akit Breszka Ilonának hívtak.

Napkoron jártam elemi iskolába és chaiderbe. Beszélni nem tudtam „zsidóul”, de olvasni megtanultam. Napkoron volt zsidó templom, minden nap összejött a minjen. Családunk glatt kóser háztartást vitt. Szigorú vallásos életet éltünk.

Az elemi befejezése után cipőfelsőrész készítő szakmát tanultam Kant Samu bácsinál Nyíregyházán

A testvéreim közül Anna férjhez ment Derecskére egy cipőkereskedőhöz. 1944-ben már volt egy kétéves kislánya.

Magda nővérem Budapestre került, ő ott tanult varrónőnek.

Elkövetkezett 1944 áprilisa.

Anna férjét behívták munkaszolgálatra, ezért Annát a két éves kislánnyal a szüleim hazahozták Napkorra, hogy ne legyen Derecskén egyedül. Ugyancsak munkaszolgálatos volt László

testvérem is.

Húsvét után deportáltak bennünket. A napkori zsidók, köztük apám, anyám, Anna nővérem a kisfiával, én és Klári gyalog jöttünk be Napkorról Sima pusztára. Körülbelül egy hónap múlva ugyancsak gyalog menteltünk a nyíregyházi állomásra, ahol már várt bennünket a marhavagon.

Kerekes Hermann, Hermanné, Ernő.

Az út talán két napig tartott víz és élelem nélkül. Kitartottuk a kezünket a vagon ablakának rácsai között, úgy gyűjtöttünk pár cseppet, hogy valamivel oltsuk szomjunkat. Kibírtuk mindannyian az utat, a kétéves kisgyermek is.

Megérkeztünk Auschwitzba, ahol megkezdődött a szelektálás. Én és Klári az egyik oldalra, Anyu, Nusi és a kislánya a másik oldalra kerültek. Itt az auschwitzi rámpán láttuk őket utoljára.

Én végig együtt maradtam Klárral, együtt mentünk Birkenaubába, ahol nyomban meztelenre kellett vetkőznünk, majd szörvénnyel lettek. Adtak valami rabruhát, arra volt rávarrva a számunk, az enyém 38.451. Barakkokban laktunk, csupasz prics-cseken aludtunk. Egy lengyel nő volt a felügyelőnk, aki mutatta a füstölő hatalmas kéményt és mondta, hogy „Ti is ott fogtok égni hamarosan”.

Birkenauban minden nap Appel volt, válogatások, de dolgozni nem kellett, csak tengtünk-lengtünk.

Már nem emlékszem, mennyi idő múlva tovább mentünk Stutthofba, majd Blombergbe. Itt már dolgoztunk, árkot kellett ásni. Két nő őrzött bennünket, az egyiket Lottinak hívták. Lotti nagyon rendes volt, emlékszem rá, egyszer az uzsonnáját is

ideadta. A másik nő, egy vörös hajú nagyon gonosz volt. Az étel, amit kaptunk répaleves, feketekáv és fekete kenyér volt.

Az egyik Appelen kiszólitottak, mondták a számom, kimentem, kaptam a blokkaltestétől – aki egy

Klein Géza

magas szőke német férfi volt – két pofont, majd becsuktak a bunkerba két napra. Az történt ugyanis, hogy az egyik rabtársunk, valamelyik zsidó lány a ruhaserekor az én számom íratva be, így a nyilvántartásban kétszer szerepeltem, mintha kétszer kértem volna cserefehérneműt. Ezért kaptam a büntetést, amit a sorstársamnak köszönhettem.

Már nem emlékszem, hogy Stutthofban vagy Blombergben, meggyűlt az ujjam, bekerültem a revierbe

– így hívták az orvosi szobát –, egy litván fogoly orvosnő kezelte.

Arra nem emlékszem, hogy ebben a táborban meghalt volna valaki. Szerencsénk volt.

Minket az oroszok szabadítottak fel. Az egész felszabadítás úgy történt, hogy egyszer csak azt vettük észre, hogy a németek elpuoltak, majd jöttek a táborba olasz, francia politikai foglyok.

Enni a felszabadulás után sem kaptunk jobban, hiszen az oroszoknak sem volt. Én élelmes voltam és mentem, hogy szerezzek ennivalót az elhagyott német lakásokból. Egy matrachuzatból csináltam egy háztizsákot, abba raktam minden holmim, többek között a felszabaduláskor kapott igazolást is, ami kellett a hazautazáshoz. Nos, egyik alkalommal, már Lotzban, éjjel a földön aludtunk. A fejem alá tettem a háztizsákot, amit reggelre elloptak, kihúzták a fejem alól. Odalett az igazolás is, csupasz fenékkkel indultunk haza. Jöttünk gyalog, vonaton, hol így, hol úgy. Varsóba is eljutottunk valahogy, ahol mentem a házakhoz koldulni. Egy lengyel asszony úgy tett, mint aki ad lisztet, közben a zacskóban gipsz volt. Mikor tésztát akartam belőle gyúrni, akkor derült ki, hogy nem liszt, hanem gipsz.

Végül viszontagságos hosszú utazás után Csapon keresztül kerültünk haza Napkorra.

A házunkat egy napkori paraszt család foglalta el, nem volt lakásuk, hát beköltöztek a zsidó házba. Míg ki nem mentek, hol az egyik, hol a másik családnál aludtunk kegyelemből. A házunkat teljesen üresen kaptuk vissza, még egy kanalunk sem maradt, mindent elhordtak belőle. Végül a tűzhelyet sikerült visszaszerezni, mert egy ismerős meg-súgta, hogy kinél van.

Apám, anyám, Nusi nővérem és az ő 2 éves kisfia, a kis Tamás odamaradt. A testvéreim közül Magdi nem jött haza Magyarországra, előbb Svédországba, majd Izraelbe ment,

végül Kanadában telepedett le. Klári a gyerekcsoporttal szintén kiment Izraelbe talán 1947-ben. László engem férjhez adott, majd ő is kivándorolt Kanadába.

A férjem Kerekes (Katz) Herman 1914. május 29-én született. Túlélte a munkaszolgálatot.

Klein Magda, Tami, Éva

Volt egy süketnéma lánytestvére Pesten intézetben. Az intézetvezető megtagadta a zsidók kiadását, így Sára megmenekült.

Hermannel 1948-ban házasodtunk össze, lakóhelyünk úgy változott, ahogy a férjem munkája kívánta. Laktunk Nábrádon, Tuzséron, végül Nyíregyházára költöztünk.

Gyermeünk nem született, de mi neveltük fel a férjem testvére kisfiát, Ernőket, aki velünk élt 20 éves koráig.

Ernőkének két tehetséges fia van: Marci és Dávid, ők az unokáim.

A háború után előbb a cipőgyárban, majd a kereskedelembe dolgoztam nyugdíjazásomig.

A férjem 1990. május 1-én halt meg, azóta egyedül élek.

Égész életemben betartottam a zsidó vallás törvényeit, péntek este gyertyát gyújtok ma is, megtartom a szombatot, a húst, amit eszem kikóserezem. A templomba gyalog már nem bírok elmenni, ünnepen pedig nem ülök járműre, nem szegem meg a törvényt.

Itthon mondom el az imákat, a Teremtő innen is meghallja és megsegít.

HITLER FATTYÚT GYÁRT

A Wittgenstein-család Bécs egyik leggazdagabb zsidó nagyiparos-dinasztiája volt. (Alexander Waugh róluk szóló krónikája magyarul is megjelent; nagyszerű könyv, érdemes elolvasni.) Ausztria náci bekebelezése, az Anschluss idején a harmadik generációból csak ketten éltek Bécsben, két magányos idős hölgy: Hermine, a

Ludwig Wittgenstein

65 éves aggszűz és Helene, a 60 éves özvegy. Hat testvérük közül egy eltűnt, kettő öngyilkos lett, s hárman éltek biztonságos külföldi országokban; közülük az egyik Ludwig volt, a XX. század egyik legnagyobb hatású filozófusa, a másik Paul, a félkarú zongoraművész, aki a családi vagyonból neves komponistáktól rendelt magának fél kézre írt zongoradarabokat.

És ugyancsak külföldön, egy zürichi bankban volt a vagyon legjelentősebb része, több tízmillió svájci frank és többmillió értékű aranykészlet. Ennek tetemes részét akarták a külföldön élő, tehát diszponálni képes örökösöktől megszerezni az állandó devizahiánnyal küzdő náciak. A Reichsbank vezető szakembereiből és jogászokból álló tárgyalódelegációt küldtek ki, amely lázas alkudozásba fogott Paullal és az Amerikába házasodott Gretével. (Ludwig előkelően távol tartotta magát.) Az örökösök legfőbb feltétele az volt, hogy a Hitler uralma alatt rekedt két bécsi nővért mentesítsék a zsidótörvények alól.

A delegáció először elképedten tiltakozott, majd alkudozni (és zsarolni) kezdett, végül a vagyon büvöletében beadta a derekát. A mentesítésre egyetlen lehetőség van, közölték: ha a rég elhunyt Wittgenstein nagymama unokái tolmácsolásával „bevallja”, hogy ő bizony félrelépett, méghozzá egy árja nemesúrral (méghozzá kétszer is, öt éves időközzel!). Ekként a tisztas idős hölgyek fattyúk lesznek, de ez nem érdekes; a fő az, hogy Mischling, azaz kevert fajú, hivatalos néven félvér lesz belőlük.

Még ez sem ment azonban könnyen. A hosszadalmas bürokratikus huzavonát elkerülendő (az üzlet mindkét fél-

nek sürgős volt) az értékes mentesítési okiratot végül – kisebb csoda – nem más, mint maga Hitler szignálta. Ő gyártott a finom úrihölgyekből fattyakat; hiába, nagyon kellett a pénz (nyilván a rezsim sötét céljaira). Hermine és Helene háborítatlanul éltek tovább a zsidótlanított Bécsben, azon belül is a pompás Wittgenstein-palotában, és hetvenes éveikben, jóval a második világháború után, ágyban, párnák közt hunytak el.

Nem zavarta őket a tomboló terror, rokonaik, ismerőseik elhurcolása, megölése, a körülöttük megritkult levegő? Talán ők is csodabogarak voltak, mint két híres fivérük? És itt már átlépünk egy kényes területre. Semmi baj azokkal, akik csodával határosan túléltek a haláltáborokat, a munkaszolgálatot vagy kiűsztak a Dunából. De akik életben maradásukat a hóhéroktól vásárolták meg, gyanúsak; nem felelősek-e, természetesen „csak” erkölcsileg, kevésbé tehetős vagy kevésbé ügyes hitsorsosaik tragédiájáért?

Emlékezzünk a Kasztner-ügyre, amelynek azóta is, napjainkig nyúlóan, tekintélyes irodalma van, és ez is jelzi, hogy itt évtizedek óta tartó, minden pro-t és kontrát felvonultató, mégis eldöntetlen vitáról van szó. (Egyébként nemrég hallottam, hogy a Kasztner-vonaton utazott a biztonságba az akkor 16 éves kolozsvári Ádám Ottó is, a későbbi – s nemrég elhunyt – kiváló színházi rendező.)

Az első világháborúban két „nagyezüsttel” kitüntetett édesapám 1944 augusztusában megkapta az úgynevezett Horthy-mentességet. Ketten mentünk fel a papírért a miniszterelnökségre, sárga csillaggal, az engedélyezett kijárási időben. Édesanyám ollót csomagolt velünk: a kapualjban levágtuk a „megkülönböztető jelzést”. És utána – ami addig tiltott lett volna – bementünk a Ruszwurm-cukrászdába. Máig érzem az akkor elfogyasztott sárgabarackos lepény ízét és illatát. Tizenegy éves voltam. Szüleim, amennyire lehetett, védtek a tudástól.

De mentség ez? Egy ugyancsak nemrég elhunyt közeli rokonom mérhetetlen gúnyal és indulattal tudott megszólítani: „Na, te Horthy-mentes!”

Magamban sokszor lejátszottam a fentebb jelzett vitát, a saját peremet: bűnös vagyok-e? Kasztner Rezső nem erkölcsileg – az életével felelt a németektől megvásárolt, életben maradt zsidókért.

Jó, az igazi bűnös természetesen a fasizmus volt, amely ilyen és ehhez hasonló megoldásokra (is) kényszerített. Mégis azt hiszem: ez a vita soha nem fog eldőlni.

M I N I - C S O D A

Éjfél után érkezünk, kissé megkésve. Charter Mallorcáról. Tengerpart, alkony, hol van az már! Csak jöjjön egy minibusz és viszontláthat-sam a saját ágyamat.

Jön. Bekaszálódunk, egy elcsigázott mallorcai hölgy és két, angolul beszélgető hölgy.

Kanyargunk a belvárosban, néhány-szor visszatérünk ugyanoda. Itt csaknem minden utca egyirányú, mentetetem a furcsa menetirányt az angolul beszélgető hölgyeknek, ezért a sok tekergés. Nem baj, felelik derűsen, nekünk ez érdekes: magas házak, szűk utcák, ez igazi város!

Hát igen, nézőpont kérdése. Önök honnan jönnek (angolul: ti honnan jöttök), érdeklődöm. Nagyon messziről, Amerikából, a sivatagból. New-Mexico, (Új Mexikó) magyarázza segítőkészen az egyik hölgy.

Albuquerque?– kérdezem. Igen, kiáltják egyszerre. Hát ismeri valaki Pesten ezt a várost? Persze, felelem, lejártam is ott. És Albuquerque-ben lakik egy nagyon kedves barátom. A két hölgy izgalma tetőfokra hág: kicsoda? Egy orvos, doktor Fiber. Frederick? Ő az orvosom! És nála szédereztünk, teszi hozzá ujjongva a másik sivatagi vándor. Már a szálloda előtt vagyunk és csak ámuldozunk és örvendezünk. Ilyen nincs! Mi zsidók vagyunk, szól vissza egyikük, már a szálloda kapujában. Én is, kiabálok vissza. Hol van a legközelebbi zsinagóga? kiált a másik. Majd megtelefonálok. A sofőr indulni akar. Mariann vagyok, kiabál az egyik hölgy. Én Éva.

Éva, igaz, amit Frederick az életéről mesél? Igaz, kiabálok, és még annál is több.

Ezt majd máskor beszéljék meg, mormogja a sofőr, aki ért angolul.

Hát igen, ez a történet nem fér be egy minibuszba.

Fredericket (Fricit) gyerekkorában ismertem meg, Pesten. Anyja, Roza Fiber (családomnak Ruta) a Lengyel követség sajtóattaséja volt 1953 -56 között. Tökéletesen beszélt magyarul.

Csak hosszú barátságunk során,

évek múlva mondta el, hogy ő Magyarországon született, de nagy szegénységben élő szülei ki akartak vándorolni. Érthetetlen, de igaz: Varsónak vették az irányt. Ruta pedig a munkásmozgalomba. Ült is egy keveset. A német-szovjet meg nem támadási szerződés idején szülei Varsóban éltek, Ruta férjével és kisfiával, Fricivel a Szovjetunióhoz csatolt területen. A háború kitörésekor a szülők a varsói gettóba kerültek (ott haltak éhen), Ruta férje valahová a frontra (ott is halt meg), Ruta és Frici valahol az Uralon túlra. (A történet nem pontos, a különböző típusú tragédiákról ritkán beszéltünk, akkor is csak jelzés-szerűen.)

1956. után Rutát Kanadába helyezték. A disszidens (szabadságot választó, kivándorló, menekülő, nem kívánt törlendő) magyarokkal foglalkozott: bíróságra, kórházakba járt. A magyarok között akadt bűnöző és depressziós, sőt olyan is, aki vissza akart térni Magyarországra. Frici közben érettségizett, majd az orvostudományi egyetemre járt, Pesten.

Rutát később visszahívták Varsóba, majd 1967-ben nyugdíjazták. Lengyelországban ez volt az „anticionista”, magyarul: antiszemita kampány csúcspontja. A lengyel zsidók ittak Izrael győzelmére, a zsidók az ötödik hadoszlop a lengyel népi demokráciában, volt a vád.

Ruta legjobb barátainak: a Szovjet Hadsereg magasán dekorált tisztjeiként hazatért, a Trybuna Ludu (a lengyel párt, a LEMP központi lapja) vezetőinek, Romannak és Wandának a házassága ezért került válságba. Elváltak. Roman egy vidéki pártbizottságra került, Wanda Bécsset választotta (nem tudom, hogyan sikerült neki).

Néhány hónappal később Ruta becsöngetett hozzánk: csak átutazóban van, meglátogatja Wandát. Pár nap múlva visszajött: Frici rendben megérkezett, Bécsből indul tovább, Amerikába. Ennyi. Hogyan készítette elő és hajtotta végre Ruta és Wanda a

disszidálást, máig nem tudom. Erről mélyen hallgattunk.

Rutával utoljára 1983-ban találkoztam. Nekem akkor ért véget párizsi tudósítói kiküldetése, s első „külföldi” utam (itthonról) egy magyar katonai újságíró (!!!) küldöttséggel Varsóba vezetett. Ruta a Marszałkowska és a Jerozolimskie sugárút sarkán lévő kis lakásában várt, vendéglátáshoz tökéletesen felöltözve, gyönyörűen megterített asztallal. Illett hozzá az ajándék: párizsi kávé, egy Chanel kendő, rozé. Kimentünk az erkélyre. Látod, mutatott le Ruta, ott végig tankok álltak és a katonák (munkásörök) csak úgy találmra verték a fiatalokat. Frici jól van? Remekül. Szereti Albuquerque-t és a kórházát.

Az én szememben Ruta a hős anyja: ilyen lemondásra nagyon kevesen képesek. Frici nagyon szép sírkövet állíttatott neki a varsói zsidó temetőben.

Évekkel később Fricivel romantikusabb találkozót szerveztünk Sydneyben: Fülöp szigeti felesége (az esküvőhöz San Franciscoból hívták meg a rabbit), Melbourne-ben élő egykori varsói szerelme, Anna, osztrák születésű férje, Sydneyben letelepedni készülő Eszter lányom és Pestről érkező jómagam egy kínai vendéglőben adtunk találkozót, a George Streeten, este fél hétkor, szombaton. Percnyi pontossággal ott voltunk. Le'hájjim, koccintottunk a kínai pálinkával.

A mini csodához csodás befejezés illik: egy erev sabbat valamelyik zsinagógában, könnyes zsebkendők.

Hát nem egészen ez történt. Mariann felhívott: szeretnék kipróbálni egy pesti gyógyfürdőt. Meg elkelve egy jó masszázs. Oké, tudok kettőt, választhattok. Kösz, hogy segítettél. Aztán, ha arra jársz, látogass meg Albuquerque-ben.

Persze. Lesznek még csodák.

KANÁRI A SZÉN BÁNYÁBAN

Izraelt egyre több támadás éri a világban, melynek célja a zsidó állam illegitimizálása. Egy új szerveződés azonban azzal a céllal jött létre, hogy támogatását fejezze ki Izrael iránt. Tagjai különböző parlamentek képviselői, törvényhozói szerte a világban. A budapesti találkozó célja az volt, hogy eddig sosem látható módon és szenvedéllyel kifejezzék támogatásukat, együtttérzésüket.

Ezen a találkozón Izraelt támogató parlamenti képviselők gyűltek össze – több mint tizenkétezeren – a Hit Gyülekezete csarnokában, Európa legnagyobb evangéliumi templomában. Azért jöttek, hogy Izrael létét ünnepeljék és kifejezzék érzéseiket egy egységes Jeruzsálem érdekében.

Egy új szervezet, az Izraelt Támogató Parlamenti Képviselők Nemzetközi Alapítványa (Israel Allies Caucus Foundation – IIACF) azon dolgozik, hogy ezen érzelmeknek jogilag is érvényt tudjon szerezni. A Hit Gyülekezettel együttműködve idehozták saját pártválasztmányuk vezetőit Budapestre.

„Amikor eljönnek ide, találkozni 10, 15, 20 másik parlamenti képviselővel, akik ugyanúgy dolgoznak, gondolkodnak, mint ők maguk, és ez erősíti őket munkájukban,” – mondta az IIACF igazgatója, William Griffioen. „Segít nekik megérteni, hogy milyen jogi, illetve politikai kezdeményezések vannak más országokban, ami inspirálja őket, hogy saját hazájukban ugyanezeket a lépéseket megtegyék.”

Az alapítvány egy mindezidáig precedens nélküli próbálkozást tesz, hogy az egész világ törvényhozói között Izrael támogatásáért lobbizzon.

„Ha ránézünk a Közel-Keletre, látjuk, hogy Izrael az egyetlen demokratikus ország, és az egyetlen ország, amely osztozik a mi értékeinkben,” – mondta Hannu Takkula, Finnország európai parlamenti képviselője.

A közös értékek mellett sokan állítják, hogy a Nyugatnak és Izraelnek van egy közös ellensége is: a radikális iszlám.

„Izrael olyan, mint a kanári a szénbányában, amely előre figyelmeztet bennünket. Nagyon fontos, hogy támogassuk az országot, mert része a civilizációnknak” – osztotta meg gondolatait Wim Kortenoeven, a Holland Képviselőház tagja.

Az amerikai republikánus képviselő, Doug Lamborn, aki az amerikai választmány elnöke, a következőket mondta: „Meggyőződésem: eljött az idő, hogy Izrael szövetségesei előálljanak és támogassák az ottani demokráciát. Én, mint az Amerikai Kongresszus egyik képviselője leszek az a hang, aki felhívja az amerikai diplomáciát, hogy cselekedjen.”

A konferencia alatt öt kontinens képviselői kiadtak egy felhívást, melyben sürgetik Jeruzsálemnek, mint Izrael Állam oszthatatlan fővárosának nemzetközi elismerését.

Miközben fennáll a veszélye annak, hogy az ENSZ BT megszavaz egy palesztin államot Jeruzsálem fővárossal, ezek a képviselők egy szervezett és egyre növekvő ellenzékot képviselnek Izrael védelmében, hogy ellensúlyozzák a másik oldalt.

„Csodálatos élmény volt részese lenni a találkozóknak, mert amikor a világ különböző részeitől idesereglenek parlamenti képviselők egy ilyen eseményre, akkor van remény a saját nemzetük számára is...” mondta Kenneth Meshoe tiszteletes, a Dél-Afrikai Parlament képviselője, majd hozzátette: „Mint tudják, a Szentírás szerint boldog nép az, a melynek Istene

az Úr, az a nép, a melyet örökségül választott magának.” Hozzáfüzte még, hogy az Úr megáldja azokat a nemzeteket, akik áldják, szeretik Izraelt.

Chris Mitchell, CBN - Sugár Károly fordítása.

Fotó: ATV.

Tel Aviv: Német-zsidó matematikusi kiállítás

1933-ig a németországi matematikaprofesszorok csaknem egyharmada zsidó származású volt. Erre emlékezve nyílt november közepén a tel avivi Diaszpóra Múzeumban egy kiállítás, amely a meggyilkolt vagy elűzött akadémikusok sorsát hivatott bemutatni. „A 94 matematikaprofesszorból 28 zsidó volt. Ez mindenképpen jelentős, főleg annak tükrében, hogy ez az arány az akkori német lakosság egy százalékat kitevő zsidóságból származott” – közölte Ruti Ungar, a projekt vezetője a dpa hírügynökséggel. A vándorkiállítást először 2008-ban Frankfurtban mutatták be, és tervbe vették, hogy elviszik az USA-ba is. (Der Standard, 2011. november 15.)

Fordította Sugár Károly.

SZENT ÉS PROFÁN – JOBBRÓL BALRA

Figyeled? A biztonsági őr nyugodtan böngészi a napilapot, de a fegyver felőli kéz azért lazán, szabadon pihen a térden.

Tipikus kisvárosi zsidó öregurak szemmel láthatóan abban az öltözetben, amelyben bevándoroltak. A piacnál ücsörögnek a járdaszélen, cseppet sem zavarja diskurzusukat a tőlük néhány méterre kavargó jeruzsálemi élet.

A hosszú ruhás nő meg mintha díszletek között ülne. Lehet, hogy éppen a múltba telefonál?

Jeruzsálemben szinte mindig látsz valamit vagy valakit, ami/aki meglep, meghat vagy megmosolyogtat. És sokszor megtörténik, hogy egy szembejövő meglepve, meghatottan vagy mosolyogva néz rád.

Életképek, pillanatfelvételek, néhány tájkép. 26 fotó szerepel a kiállításon. A válogatásnál nehéz dolgom volt: le kellett zárni a sorozatot. Most ennyit engedtet meg a szabad falfelület és a képek mérete, amúgy lehetne folytatni utcahosszt, és a következő utazásból visszatérve újakra cserélni az összes képet.

Amikor a soron következő fotóra vándorol a tekintet, még őrzi a néző az előző képet. Nézd végig jobbról balra, s az utolsóhoz érve vidd magaddal mindet...

Somos Péter

JERUSALAJIM

Igen, csak így fonetikusán, miként minden művészetet csak laikus módon szemlélő létemre az a megtisztelő felkérés jutott osztályrészemül, hogy vállaljak egy rövid megnyitót Somos Péter legújabb fotókiállítása alkalmából. Eme privilégium okán módomban állt megismerni a még szerkesztés stádiumban lévő anyagot.

A „fonetikus” kifejezés jelen esetben meg egyenesen túl-

zó, szinte hízelgő arra a faramuci helyzetre, amelyben szavakkal kellene kifejezni azt, amit nem lehet. Azt az érzést, amit valamilyen formában mindenki megtapasztalt már, aki járt „Izrael egy és oszthatatlan fővárosában.” Azt a kisugárzást, amit hűen, sőt fokozottan közvetíti a szemlélő számára e kiállítás anyaga. A képek láttán bizonyára nem egyedül élem át újra a mélyen belém ivódott érzéseket. Oly mértékben, hogy érzem a falafel ízét, az utca illatát és tisztán hallom a gyakran ismétlődő kérdést: hol a helyed? Mielőtt további, nem igazán egészséges hangok hallásával jogosan vádolhatóvá válnék, kijelentem, nem akarok senkit zavaros kabalás okfejtésekkel fásasz-

tani, de nem lehet e képek láttán elvonatkoztatni a sokszínűség, látszólag ellentétes dolgok teljes békében, teljes egységként való természetes megjelenésének misztériumától. Percekig néztem az egyik képen a szimbolikus freskót, amelyen szürreálisan tarka

környezetben, már-már nem természetes kavalkádot alkotva különböző nemű és rangú emberek különböző szinteken teljes békében, totális egységet alkotnak, és ami még profánabbá teszi az egészet, az a bicikli képében manifesztálódott merkava (a teremtet világ szintjei között való utazásra alkalmas misztikus jármű).

Vagy amikor utólag elgondolkoztam, hogy a siratófal első alkalommal történt felkeresése után miért nem jelentkezett az Izraelen kívül szinte mindenhol jelentkező szokásos „csak ekkora, képen nagyobbak látszott” érzés? Talán mert a négyzetméterekben kifejezhető területnél ott

kézzelfoghatóbban érzékelhető a zsidóság és magának az egész létnek az eszenciája? Az akkori elementáris érzést bármelyik kép láttán tisztán tapasztalom most is. Hosszasan lehetne még beszélni a világ leghatékonyabb hadseregének egyenruháját, fegyvert abszolút természetességgel, szinte megbotránkozottan lazán hordó fiatalokról, ehhez csak úgy kiegészítőként modern frizurát, lakkozott körmöket viselő lányokról, mely látszólagos ellentmondásokat bemutató képek csak és kizárólag totális békét, kiegyensúlyozottságot közvetítenek elementáris erővel. A továbbiakban beszéljenek helyettem nálam nagyságrendekkel hitelesebbek, azaz a képek. Őszintém csak ajánlani tudom a kiállítás megtekintését mindenkinek, akik már jártak a helyszínen, és akik ezután vagy ez úton fognak ott járni.

A bevezetőben említett „fonetikus”-nál az egészre nézve találóbb és szellemesebb a kiállítás címe: „Szent és profán”, viszont azt hiszem, a héber nyelv ismer egy szót, mely ideillik: SEKHINA *

*Isteni jelenlét

Sárosi György

MEGHÍVÓ

Hitközségünk meghívja tagjait és hozzátartozóikat az ideai Chanuka ünnepségre, melyet 2011. december 21-én tartunk 16.00 órai kezdettel.

Az ünnepi műsorban fellépnek: Fellegi Balázs és Polnauer Flóra ének, Kardos Dani gitár.

Mindenkit szeretettel várunk!

Temetői nyitva tartás:

vasárnaptól csütörtökig
9-től 12 óráig.

Sürgős esetben hívható:
Somos Péter, 06-30-490-0084.

Értesítjük hittestvéreinket, hogy befejeződött a temetői emlékfal felújítása és a hozzánk eljuttatott nevek felvétele. Egyben felhívjuk figyelmüket, hogy lehetőség van további áldozatok nevének felvételére az üresen hagyott gránittáblákra.

Érdeklődni lehet a hitközség irodájában írásban, személyesen vagy telefonon: **4400 Nyíregyháza, Mártírok tere 6.**
tel: **42-417-939**

vagy e-mailben: **nyirzsido@gmail.com**

SÓFÁR

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség folyóirata Postacím: 4400 Nyíregyháza, Mártírok tere 6., e-mail: sofarujsg@gmail.com, tel./fax: (36)-42-417-939 Web: www.sofar-ujsg.hu Számlaszám: OTP 11744003-20331427

Szerkesztők: Dr. Klein Éva és Sárosi György. Főszerkesztő: Somos Péter. Felelős kiadó a Nyíregyházi Zsidó Hitközség.

Typográfiai munkák: Kalenda Szerkesztősége (4400 Nyíregyháza, Zrínyi I. u. 3-5)

Készült a Gprint Iroda digitális nyomdájában (4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 7/A)

A folyóirat ingyenes!